

TÓM TẮT VĂN BẢN THUYẾT MINH

A - MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

– Tóm tắt được một văn bản thuyết minh có nội dung đơn giản về một sản vật, một danh lam thắng cảnh, một hiện tượng văn học,...

– Thích thú đọc và viết văn thuyết minh trong nhà trường cũng như theo yêu cầu của cuộc sống.

B - NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I - NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Trước khi học bài này, HS đã được học cách tóm tắt văn bản tự sự, đã tích lũy được nhiều tri thức và kĩ năng viết văn bản thuyết minh. GV cần tận dụng những thuận lợi trên để rút ngắn thời gian dạy lí thuyết, dành nhiều thời gian cho HS thực hành luyện tập tóm tắt văn bản thuyết minh.

2. Trọng tâm bài học

Trọng tâm bài học là mục II : *Cách tóm tắt một văn bản thuyết minh.*

II - PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Mục đích, yêu cầu tóm tắt văn bản thuyết minh

a) Hướng dẫn HS tìm hiểu mục đích, yêu cầu tóm tắt văn bản thuyết minh bằng cách yêu cầu HS liên hệ với bài đã học, rồi đặt thêm câu hỏi, chẳng hạn :

– Hãy nhắc lại mục đích và yêu cầu tóm tắt văn bản tự sự.

– So sánh sự giống nhau và khác nhau về mục đích, yêu cầu giữa tóm tắt văn bản tự sự và tóm tắt văn bản thuyết minh.

Nhìn đại thể, hai kiểu tóm tắt này không khác nhau nhiều, nhưng đi vào chi tiết, ta thấy mục đích tóm tắt văn bản thuyết minh hẹp hơn so với việc tóm tắt tác phẩm tự sự. Tuy hẹp, nhưng tính hữu ích của nó vẫn không thua kém việc tóm tắt tác phẩm tự sự.

b) Sơ kết, nhấn mạnh mục đích, yêu cầu tóm tắt văn bản thuyết minh, rồi chuyển sang phần tiếp theo.

2. Cách tóm tắt một văn bản thuyết minh

a) Đọc văn bản *Nhà sàn* và thực hiện các bước tóm tắt văn bản.

Gợi ý:

– Xác định:

+ Văn bản *Nhà sàn* thuyết minh về nhà sàn – một công trình xây dựng gắn gũi, quen thuộc của bộ phận khá lớn người dân miền núi nước ta và một số dân tộc khác ở Đông Nam Á.

+ Đại ý: Bài văn thuyết minh kiến trúc, nguồn gốc và những tiện ích của ngôi nhà sàn.

– Về bố cục của văn bản: Có thể chia như sau:

• Mở bài (từ đầu đến *văn hoá cộng đồng*): Định nghĩa và nêu mục đích sử dụng của nhà sàn.

• Thân bài (từ *Toàn bộ đến là nhà sàn*): Thuyết minh cấu tạo, nguồn gốc và công dụng của nhà sàn.

• Kết bài (đoạn còn lại): Đánh giá, ngợi ca vẻ đẹp, sự hấp dẫn của nhà sàn ở Việt Nam xưa và nay.

– Có thể tóm tắt văn bản *Nhà sàn* bằng đoạn văn sau:

Nhà sàn là công trình kiến trúc có mái che dùng để ở hoặc sử dụng vào một số mục đích khác. Toàn bộ nhà sàn được cấu tạo bằng tre, giang, nứa, gỗ; gồm nhiều cột chống, mặt sàn, gầm sàn và ba khoang nhà - không gian chính để ở và sinh hoạt. Hai đầu nhà có hai cầu thang. Nhà sàn xuất hiện từ thời Đá mới, tồn tại phổ biến ở miền núi Việt Nam và Đông Nam Á. Nhà sàn có nhiều tiện ích: vừa phù hợp với nơi cư trú miền núi, hay ven sông, suối, đầm lầy; vừa tận dụng nguyên liệu tại chỗ, giữ được vệ sinh và bảo đảm an toàn cho người ở. Nhà sàn ở một số vùng miền núi nước ta đạt tới trình độ kĩ thuật và thẩm mỹ cao, đã và đang hấp dẫn khách du lịch.

b) Khái quát cách thức tóm tắt văn bản thuyết minh

GV động viên HS đọc thêm nhiều văn bản, tổng hợp những việc đã làm, rồi trao đổi về cách tóm tắt văn bản thuyết minh.

Để tóm tắt một văn bản thuyết minh, ta có thể thực hiện bốn bước:

– Xác định mục đích, yêu cầu.

– Đọc văn bản gốc để tìm dữ liệu, có thể gạch dưới những ý quan trọng, lướt qua những tư liệu, số liệu không quan trọng.

– Diễn đạt các nội dung tóm tắt thành câu, đoạn và bài đáp ứng yêu cầu của văn bản.

– Kiểm tra lại.

Để khắc sâu kiến thức và kĩ năng, có thể yêu cầu HS so sánh sự giống nhau và khác biệt giữa cách tóm tắt văn bản tự sự và cách tóm tắt văn bản thuyết minh, đồng thời nhắc HS làm các bài luyện tập ở nhà.

III - KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Kiểm tra, đánh giá

Ngay trong quá trình truyền thụ kiến thức, SGK đã nêu những câu hỏi dẫn dắt. Do đó, GV có thể vừa hướng dẫn HS trả lời câu hỏi, vừa đánh giá mức độ nắm bắt

kiến thức, năng lực tư duy và các kĩ năng vận dụng, thực hành. Từ đó mà cho điểm tùy chất lượng trả lời của mỗi HS.

Còn việc kiểm tra, đánh giá tổng quát kết quả bài học thì dành ở cuối giờ học hoặc vào tiết làm văn sau.

2. Gợi ý giải bài tập

Bài tập 1

a) Đối tượng thuyết minh của văn bản *Tiểu dẫn bài Thơ hai-cư của Ba-sô* là tiểu sử, sự nghiệp nhà thơ Ma-su-ô Ba-sô và những đặc điểm của thể thơ hai-cư.

b) Bố cục của văn bản :

– Đoạn 1 (từ đầu đến *M.Si-ki (1867 – 1902),...*) : Tóm tắt tiểu sử và giới thiệu những tác phẩm của Ma-su-ô Ba-sô.

– Đoạn 2 (còn lại) : Thuyết minh về đặc điểm nội dung và nghệ thuật của thơ hai-cư.

c) Viết đoạn văn tóm tắt phần thuyết minh về thơ hai-cư. Phần này không khó, GV động viên HS tự làm bài.

*Bài tập 2**

Gợi ý sơ lược :

a) Văn bản *Đền Ngọc Sơn và hòn thơ Hà Nội* thuyết minh về một thắng cảnh. Nét khác các văn bản trước là ở đối tượng (thắng cảnh) và ở nội dung (vừa tập trung vào những đặc điểm kiến trúc, vừa ca ngợi vẻ đẹp nên thơ của đền Ngọc Sơn, đồng thời bày tỏ tình yêu, niềm tự hào đối với một di sản văn hoá đặc sắc của dân tộc).

b) GV có thể gợi ý HS viết đoạn tóm tắt như sau :

Đến thăm đền Ngọc Sơn, hình tượng kiến trúc đầu tiên gây ấn tượng là Tháp Bút, Đài Nghiên. Tháp Bút dựng trên núi Ngọc Bội, đỉnh tháp có ngọn bút trở lên trời xanh, trên mình tháp là ba chữ “tả thanh thiên” (viết lên trời xanh) đầy kiêu hãnh. Cạnh Tháp Bút là cổng Đài Nghiên. Gọi là “Đài Nghiên” bởi cổng này là hình tượng “cái đài” đỡ “nghiên mực” hình trái đào tạc bằng đá, đặt trên đầu ba chú ếch với thâm ý sâu xa “ao nghiên, ruộng chữ”. Phía sau Đài Nghiên là cầu Thê Húc nối sang Đảo Ngọc – nơi toạ lạc ngôi đền thiêng giữa rì rào sóng nước.

IV - TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Một số bài văn thuyết minh trong SGK THCS : *Động Phong Nha (Ngữ văn 6, tập hai)* ; *Thông tin về Ngày Trái Đất năm 2000* ; *Ôn dịch, thuốc lá (Ngữ văn 8, tập một),...*

2. Một số bài văn thuyết minh trên sách báo, bản thuyết minh đồ dùng, thuốc men,... của một số nhà sản xuất.